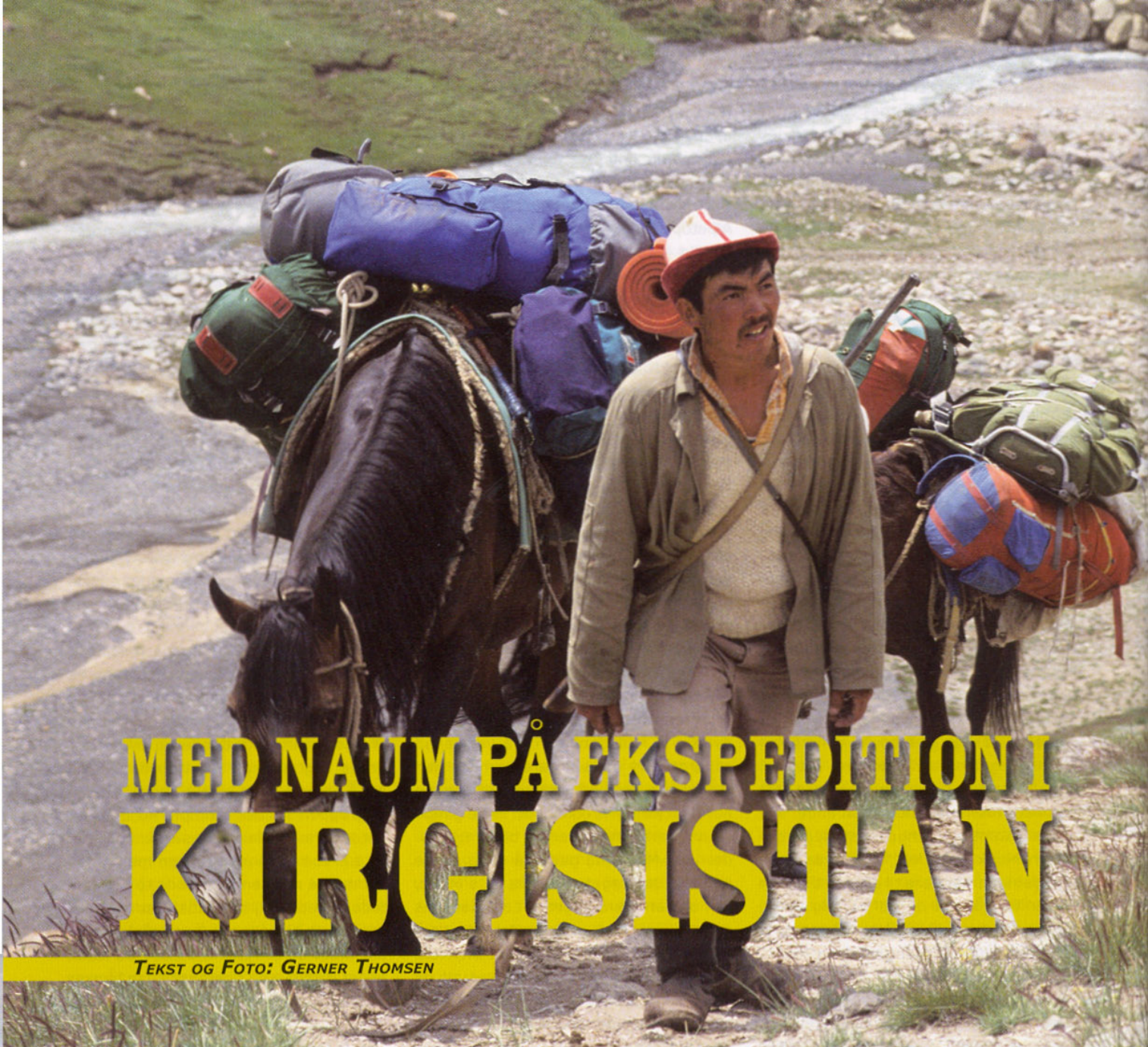

MED NAUM PÅ EKSPEDITION I KIRGISISTAN

TEKST OG FOTO: GERNER THOMSEN

Kirgisistan: Centralasiens bjergland nummer ét – kun tangeret af naboen Tadsjikistan. Her krydser store bjergkæder som Pamir og Tian Shan klinger i 7000 meters højde, mens sneleoparder, fårehyrder og yetien kæmper om pladsen på de stejle bjergskråninger. Tag med Naum på ekspedition i dette gudsbenåede bjergland, hvor 97 pct. af territoriet dækkes af høje bjergområder. Tiden er skruet tilbage til de kaotiske år efter Sovjetunionens opløsning.

Det var ikke kun en kvælende varme, der mødte mig udenfor lufthavnsbygningen i Fergana. Det var også en lille irriterende ukrainer ved navn Naum. Visse personer behøver man kun at kende i få minutter, før de bliver trættende. Naum var én af den slags, og desværre viste han sig også at være "ekspeditionens" leder. Fra første minut pralede han med de mange medaljer, han havde vundet i sin egenskab af "Master of Sport" (en sovjetisk hæderstitel, der blev givet indenfor bl.a. bjergsport), men det stod hurtigt klart, at det var laurbærrerene, han hvilede på. Af ydre var manden lille, snusket og lettere fedladet, og bare den lille tur over til bilen med min rygsæk var ved at tage livet af ham. "Du og Jens

er specialister, derfor har I fået turen til spotpris", nåede han pustende og stønende at gentage fem-seks gange, før vi sad i bilen. Det var 1992 – året efter kuppet mod Gorbatsjov, og Sovjetunionen var opløst i Rusland og 14 nye stater. Usbekistan, hvor vi nu befandt os, var et af de nye selvstændige lande, men det var stadig svært at arrangere ting som f.eks. visum til denne del af verden. Derfor havde jeg lavet en blind date med Jens og hans kæreste Bente, som jeg faktisk aldrig havde mødt før. Med et dansk rejsebureau som mellemled havde vi fundet sammen om et vandreprojekt i Kirgisistan – med mødested og udgangspunkt i Fergana og med Naum og hans ukrainske rejsebureau som ar-

rangør. Jens og Bente havde brugt de indledende uger på at rejse med tog fra Ukraine til Usbekistan for at opleve de gamle silkevejsbyer Bukhara og Samarkand. Jeg havde taget den hurtigere løsning med fly via Moskva.

I gårdhaven under vinrankerne sad Bente og Jens og ventede spændt. Det vil dog sige, det jeg først tolkede som et spændt ansigt på Jens, viste sig at være hans krampagtige forsøg på at undgå endnu et toiletbesøg. Jens havde tilranet sig en dårlig mave i Usbekistans snuskede gadekøkkener, og bakterierne fejrede fortsat store triumfer under spektakulære slag i hans mave og tarmkanaler. Vi faldt hurtigt i god snak

og blev på rekordtid enige om at være trætte af Naum.

På jagt efter bil og benzin

I gårdhaven sad også en russisk mor med sin søn – det var dem, som ejede huset, og som vi boede hos. Sønnen havde været med i den sovjetiske Afghanistan-krig, men det var tydeligvis tabu. "Den slags er bedst at glemme", gentog moren flere gange, hver gang nogen berørte emnet. Ved siden af Jens og Bente sad desuden tre andre ukrainere, som viste sig alle at skulle med på vandreturen. Der var Nikolaj, en ung sympatisk fyr fra Landbrugsskolen i Kiev, og så var der en ældre herre, der altid blev tiltalt "Alexander Alexandrovitch" (dengang som

- ◀ Lejr nedenfor Kindik-passet (4482 m), der rejser sig i baggrunden som en hvid snemur.
- ▶ Endelig dukker Naum op på toppen af Kindik-passet – flere timer efter resten af gruppen.
- ▶ Alexander Alexandrovitch har dækket ansigtet for at undgå solskoldning i den store højde på vej mod Kindik-passet.

i dag er det almindelig høflighed at tiltale ældre russiske personer med fadernavnet). Endelig var der Ivan, Alexanders barnebarn på 15 år, der sagde så lidt, at man blev i tvivl, om han var stum.

De næste dage gik med at finde en bil. Den slags opgaver skal man aldrig undervurdere i ex-Sovjetiske lande – særligt ikke når tiden skrues tilbage til de kaotiske 1990'ere, hvor alt lige fra toiletpapir til spegepølse kunne være umuligt at opdrive. Naum og Nikolaj måtte stemme dørklokker i hele byen for at opdrive et terrængående køretøj med plads til otte personer. Da det endelig lykkedes, tog det en dag mere at opdrive benzinen. Forløsningen kom på eftersøgningens andendag, da en skrotmoden skramlekasse af en fåretransport rullede op foran porten til gårdhaven. Naum stod og kommanderede på ukrainsk, mens alt vores habengut blev smidt op på ladet og blandede sig med fårelort. Bagefter satte vi os selv ovenpå rygsækkene – vi var på vej! Fergana-dalens frodige landbrugsområder og plantager gled forbi i den lave aftensol, mens vi nød den kø-

lige brise fra ladet af vognen. På et tidspunkt drejede vi væk fra hovedvejen, og aften blev til nat, mens fåretransporten hostede og hakkede sig op ad bjergvejene. Et eller andet sted i natten blev Usbekistan til Kirgisistan, men ingen lagde mærke til præcist hvor, for dengang var grænserne endnu ikke bevogtet mellem de to lande. Der var kun de spredte landsbyer med hujende unger og gøende hunde til at fjerne opmærksomheden fra den funklende stjernehimmel. Et sted over midnat stoppede vejen – og det samme gjorde chaufføren heldigvis. Vi blev sat af og kunne for første gang i vores liv betrede kirgisisk jord. Vi spottede en forladt skurvogn, som gav husly for resten af natten.

Ekspeditionens første dage

Man kan sige meget skidt om Naum, men han havde trods alt valgt området med omhu for passionerede bjergnørder. Det var således svært holde begejstringen tilbage, da vi næste morgen kunne se, hvilket herligt sted vi var havnet. Vi befandt os i en snæver floddal, midt i Pamir-Alai-bjergkæden i det sydvestlige

hjørne af Kirgisistan, med 3000-4000 m høje bjerge på alle sider. Området var dengang som i dag stort set ukendt af vestlige bjergturister, da al opmærksomhed falder på det sydligere bjergmassiv med Peak Lenin. "Selv russiske turister har næppe nogensinde sat deres ben i dette område", erklærede Naum med en højtidelighed, som kun en ekspeditionsleder kan udstråle, mens han foldede en håndtegnet skitse ud over områdets tinder og floder, der grangiveligt lignede et skattekort fra Indiana Jones.

De næste dage gik vi østpå op gennem floddalen, der hurtigt snævrede ind til en kløft. Overnatningen foregik i små ekspeditionstelte af ukrainsk herkomst, hvor oversejlet bestod af tynde plastikpresenninger, og maden blev tilberedt over bål ud fra dåsekonservere, kartofler og andet typisk russisk "ekspeditions-mad", som Naum havde fordelt mellem deltagerne. En aften insisterede Naum af ukendte årsager på at slå lejr for foden af en 100 m lodret klippevæg, hvor det var tydeligt at klippestykker jævnlige faldt ned. Jens, Bente og jeg

forsøgte på diplomatisk vis at overtale manden til at flytte lejren et par hundrede meter væk, mens de øvrige deltager på bedste russiske vis forholdt sig loyalt til ekspeditionslederens ideer, hvor vanvittige de end måtte være. Naum endte med at give sig, men der var sket en tilidsbrist, og stemningen mellem ham og os danskere blev herefter kun dårligere.

Forhandling i hyrdeteltet

En dag stod det pludseligt klart, at vi ikke længere kunne gå på Kichik Alai-flodens venstre bred, som vi havde fulgt siden starten af turen. En lodret klippevæg over den frådende flod spærrede vores videre fremfærd, som indtil da havde været en ren picnic. Naum kløede sig lidt i det krøllede hår og forsøgte formentlig at huske noget af alt det, han i fordums tid havde lært i sin egenskab af "Master of Sport". Pludselig lyste han op – løsningen gik jo lige derovre på den modsatte side af floden! To hyrde drenge havde set den usædvanlige flok af rygsækbærende mennesker og var kommet ned til floden for at opklare fænomenet. Floden larmede så meget, at det var umuligt at råbe dem op, men det var der råd for. Hurtigt fik Naum og Nikolaj bundet et brev fast til en lille sten sammen med et par bolsjer. I brevet stod: "Sig til jeres far, at vi har brug for heste. Sig desuden, at vi har vodka". Stenen blev kastet over på den anden side af floden, og de to hyrde drenge samlede den op, læste brevet og forsvandt udenfor synsvidde.

Efter højst 10 minutter kom der to granvoksne hyrder ridende, som uden problemer forcerede floden over til os. Naum trådte i karakter, og gav hyrderne indtryk af, at vi var en stor international ekspedition udsendt af Ukraines præsident, og at de næppe ville komme til at fortryde at hjælpe os over på den

anden side af floden. Om aftenen sad vi og drak grøn te i hyrdernes telt, der var en stor rund jurte (filttelt) a la det, som man finder i resten af Centralasien og i Mongoliet. Naum fortsatte med at optræde som verdensmand og betone ekspeditionens vigtighed og internationale bevågenhed, mens han overrakte sit visitkort til de venligt lyttende, men tydeligvis uforstående hyrder. På et tidspunkt, hvor hyrderne var ved at tabe tråden, hev Naum vodkaen frem og bragte et emne på banen, der skulle sikre ekspeditionens succes, selv med hans egen dårlige kondition. "Hjælp os med at transportere rygsækkene over det næste bjergpas, så får I vores vodka og penge til gengæld", sagde Naum. De to hyrder snakkede lidt sammen på deres eget sprog – det var tydeligt, at de var klar over, hvem som havde fat i den tykke ende af rebet, og de udnyttede situationen til at presse Naum for endnu flere penge og vodka. Til sidst var der en aftale, og den sidste te blev drukket.

Over Kichik-Alai med Naum på slæb

Om morgenen blev de to heste læsset med syv store rygsække, og i langsom

gang bevægede vi os op mod Kichik-Alai-passet (4158 m), mens de overlæsedede heste gik ved siden af os. Det var første gang i mit liv, at jeg kom tæt på nomadelivet, men jeg var klar over, at det ikke blev den sidste. De to fårehyrder udviste en ligevægt og selvtilfredshed, der fik mig til at sværge, at jeg ville være kirgisisk fårehyrde i mit næste liv. Hvilket privilegium at kunne få lov til at leve et afstressende liv i dette underkønne landskab af kløftede bjerge og græsgrønne enge, hvor dagligdagen kun går ud på at drikke te, spise og måske flytte lidt rundt på fåreflokken. Hyrdernes hunde var store som ulve, og det fik os til at spørge, om yetien nogen sinde var blevet se på disse kanter. Det var tydeligvis et spørgsmål, som blev taget alvorligt. Den ene af hyrderne kunne berette, at han havde set et glimt af yetien i efteråret i et område tæt på det sted, hvor vi gik nu.

Der blev holdt mange pauser på vej op mod passet – ikke så meget på grund af hestene eller os andre, men mest på grund af Naum, der hele tiden haltede bagefter. Hver gang han kom op til os andre, så spurgte han Bente på sit gebroknede engelske: "Ok, Bente?". Der var ingen speciel grund til at bekymre sig om Bente, der fulgte fint med, men Naum havde åbenbart et veludviklet beskyttergen overfor kvinder, der måske samtidig skulle skjule hans egen håbløse formåen.

Sidst på dagen stod vi i toppen af passet med udsigt til områdets høje tinder. Mod sydøst knejsede Peak Skobeleva (5051 m), mens grønne dalstrøg og et utal af unavngivne toppe fortonede sig i alle andre retninger, lige så langt øjet rakte. Idyllen forsvandt dog på et splitsekund, da en snebyge blæste ind over

Kamelerne trives glimrende i de store højder og bruges af hyrderne som transportdyr.

området og ødelagde panoramaet for de næste par timer. Hyrderne trak i deres filtkåber, russerne i deres plastikponchoer, mens vi danskere trak hættten op på vores goretex-jakker. Lidt nedenfor passet fandt vi en teltplads og sagde farvel til hyrderne.

Ud på aftenen klarede vejret op, og vi fandt de to primusbrændere frem, som skulle bruges til madlavning over trægrænsen. Som det var sket et par gange tidligere, så kom der store stikflammer op af den ene brænder, men det plejede at gå i sig selv. Af uforklarlige årsager gik der dog denne gang panik i Naum, selv om brænderen stod på jorden langt fra noget brændbart. Han greb resolut brænderen i sin hånd, og kylede den ud i en nærliggende flod. Det hjalp. Stikflammen forsvandt, men det samme gjorde brænderen, som vi aldrig så mere. Bagefter kløede Naum sig lidt i håret, som han havde for vane, når der opstod en uventet situation, mens han pustede på hånden, der havde holdt brænderen.

En kamel træder til

De næste dage bredte landskabet sig ud i en stor åben dal, som gjorde det nemt for alle andre end Naum at holde et højt tempo. På kanten af dalen tårnede de høje toppe fra Pamir-Alai-bjergkæden sig fortsat op, og selv om det kan lyde åndssvagt, så dukkede der ind imellem

noget så malplaceret som kameler op i dette bjerglandskab. Helt malplaceret var de nu ikke, for de tilhørte som regel en hyrdefamilie i nærheden og blev brugt som transportdyr.

En dag kom vi til en lille landsby med en halv snes jurter, hvor en hel klan af fårehyrder boede. Børnene var ved at sprænges af nysgerrighed, mens de voksne mere diskret fulgte ekspeditionens indtog i landsbyen. Naum fandt klanens ældste medlem, der bar et hvidt fipskæg på længde med Mogens Lykketofts i hans storhedstid. På hovedet sad en stor kirgisisk fårehat, der ifølge landets tradition skal være særlig høj hos gamle personer for at kunne rumme al den visdom, som kun ældre kan opnå. Naum begyndte sin sædvanlige optræden med visitkort og omtale af ekspeditionen som den største siden Vasco da Gamas sørejser, mens hyrderne lyttede andægtigt. Vi blev inviteret til at overnatte i jurterne og fik friskbagt pandebrød med syrnnet yakoksemælk til aftensmad.

Naum var som sædvanligt på forkant med de svære passager, og næste dag havde han aftalt med hyrderne, at en kamel skulle hjælpe os op til foden af Kindik-passet i 4482 m. Jeg skal sent glemme det billede af en overlæsset kamel, der før solnedgang i et adstadigt tempo bevægede sig op mod passet med vores rygsække, mens den med jævne mellemrum lagde en kamellort på de smalle fårestier. Den store oppakning ville formentlig kunne få enhver dyreven på barrikaderne, men kamelen så ud som om, at alt var normalt. Måske det var rigtigt, at den kunne bære 600 kg, som hyrderne påstod. Efter en lang dag blev rygsækkene sat af ved en gletsjersø i cirka 4000 m's højde. Kamelen stillede sig op og drak et par hundrede liter vand, mens hyrderne fik deres vodka og penge. I baggrunden rejste Kindik-passet sig, der mest af alt lignede en lodret snevæg. Men stejle stigninger ser altid værre ud på afstand, og Nikolaj, Jens og jeg brugte resten af dagen til at træde et spor op gennem sneen til tæt på toppen af passet, så det ville være nemmere at indtage med rygsæk næste dag.

Hjemrejse med falsk identitet

Efter en kold nat i højden begyndte bestigningen næste morgen i perfekt solskinsvejr fra en skyfri himmel. Naum

haltede som sædvanligt bagud, men det var vi blevet så vant til, at vi knap ænsede det. Det tog vel det meste af tre-fire timer, før passet var indtaget ad en zigzag rute, der tog brodden af den værste stigning. Det største problem var den dybe sne, men her var det tiltrådte spor fra dagen før guld værd. Udsigten fra toppen var storslået. Mod nord fangede øjet de store toppe i Pamir-Alai-bjergkæden med Peak Skobeleva (5051 m) og andre unavngivne toppe i samme højder. Mod syd – på den anden side af den brede dal med Kyzil-Suu-floden – rejste de høje toppe fra Pamir-massivet sig med Peak Lenin (7134 m) og Peak Kommunisme (7495 m). Naum så vi som en lille mørk plet langt nede i det fjerne på skråningen. Der gik vel en time eller to, så endelig dukkede hans krøllede hårtop op nede fra dybet. Det første han sagde, var selvfølgelig: "Ok, Bente?".

Sådan endte turen – stort set. Vi kom ned på den anden siden af Kindik-passet, hvor Jens de næste uger skulle prøve kræfter med Peak Lenin, som han besteg på rekordtid. Jeg tog senere tilbage til Ukraine sammen med Naum og de tre andre ukrainere for at fortsætte mit sabbatår i ex-Sovjet.

I lufthavnen på vejen tilbage mod Moskva forklarede Naum, at han havde købt min flybillet til russiske priser (dengang var flybilletter til udlændinge dyrere end til russere). Det eneste problem var, at den var købt i en anden russeres navn, da mit selvsagt ikke lød særligt russisk. Naum havde dog forberedt sig godt, så han udstyrede mig med et ukrainsk pas, der stemte overens med billetten, og bagefter gav han mig et par udslidte træningsbukser og russiske fletsandaler, som jeg blev bedt om at iføre mig.

Nikolaj tog mit kameraudstyr og andre ting, der kunne give mistanke om min falske identitet, og i ventesalen udstyrede Naum mig med en dugfrisk udgave af avisen Pravda, som jeg fik besked på at læse interesseret i. Hvis jeg blev spurgt om noget, så skulle jeg blot svare "da" eller "njet" efter bedste skøn. Det gik faktisk helt smertefrit og uden problemer – og på den måde endte Naums ekspedition, der trods mandens utålelige opførsel dog siden inspirerede mig til flere gensyn med fårehyrderne på de kirgisiske bjergskråninger.